

**ჰომეროსის „ილიადის“ ამონარიდები ძველ ქართულ
თარგმანებში**

მოკლე შინაარსი

ძველ ქართულ თარგმანებში სამი მეცნიერის – პ. ინგოროკვას, ს. ყაუხჩიშვილისა და აკ. ურუშაძის მიერ მიგნებულია ჰომეროსის „ილიადის“ ოთხივე ჰექსამეტრული კარედის თარგმნის შემთხვევა. ამიტომ მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ იოანე დამასკელის ღმრთის-მშობლის მიძინების ჰომილიების ორ ქართულ, თარგმანში, რომელთაგან ერთი ეფრემ მცირის შესრულებულია, მეორის მთარგმნელი კი ანონიძია, მივაკვლიეთ „ილიადის“ ორი ჰექსამეტრული კარედის ზუსტ და სრულყოფილ თარგმანს. კერძოდ, სახეზეა V სიმღერის 341-ე და 342-ე კარედების ორი განსხვავებული, მაგრამ ზუსტი და სრულყოფილი თარგმანი აღმოჩნდა. ქართველი მთარგმნელები ცდილობენ მიზადონ ბერძნული დაქტილური ჰექსამეტრის გვიანდელ ბუნებას, როდესაც ბერძნულ ენას აღარ გააჩნდა მარცვალთა სიგრძე-სიძოკლის გაგება, მაგრამ დასაშვები იყო სტრიქონებში მარცვალთა მეტ-ნაკლები რაოდენობა.

Ketevan Salagaia

**HOMER'S "ILIAD "EXTRACTS FROM THE OLD GEORGIAN
TRANSLATIONS**

Abstract

Three scientists – P. Ingorokva, S.kaukhchishvil and ak.Urushadze speak about four cases of hexametrical triptych translation of ancient Greek epic poem “Iliad”

It's important to mention the fact, that two accurate and complete hexametrical triptych translations of “Iliad” are found in two Georgian translations of St. John of Damascus Homily on the Dormition, one of which is made by Ephrem the Syrian, but the second translator is anonymous.

There are two different but exact and complete translations of 341 and 342 triptychs of the V song.

Georgian translators try to follow the later nature of Greek dactylic hexametric style when the Greek language no longer possessed the understanding of syllables-length and more or less number of syllables were allowed in each raw.

საკვანძო სიტყვები: იოანე დამასკელი, მიძინების ჰომილიები, ჰექსამეტრული კარედი, ვისტიკაური, „ილიადის“ V სიმღერის 341-ე და 342-ე კარედები.

Key words: St. John of Damascus, Assumption Homilie , Homily on the Dormition., Hexametrical triptych , 341 and 342 triptychs of the V song of “Iliad”.

შესავალი. ჰომეროსის ეპოსი მარადიულ სულიერ ფასეულობას წარმოადგენს და, ცხადია, მისი გადათარგმნა ამა თუ იმ ენაზე უდიდესი კულტურული მნიშვნელობის მოვლენაა. უნდა აღინიშნოს, რომ შუა საუკუნეებში ბიზანტიის იმპერიის გავლენის სფეროში მოქცეული აღმოსავლეთის ქრისტიანული ქვეყნებიც იჩენდნენ ინტერესს როგორც ზოგადად ანტიკური მემკვიდრეობისადმი, ისე ჰომეროსის მიმართ. ამიტომ შემთხვევითი არ არის, რომ შუა საუკუნეების ქართულ ორიგინალურ ლიტერატურულ ძეგლებში ხშირად ფიგურირებს ჰომეროსისა და მისი გმირების სახელები – ომიროს, აქილეს, ოდისეოს, ადამემნონ და ა. შ. (იხ. ჩახრუხაძის „თამარიანი“, დავით აღმაშენებლის ისტორიკოსის „ცხოვრება მეფეთ მეფისა დავითისი“, უცნობი ავტორის „ისტორიანი და აზმანი შარავანდედთანი“ და სხვ.). მაგრამ, სამწუხაროდ, დღის წესრიგში არ დამდგარა პოემათა თარგმნის საკითხი, თუმცა გასაზიარებელია ლიტერატურის ისტორიაში გამოთქმული ვარაუდი იმის შესახებ, რომ ქართულად შესაძლოა არსებულიყო პოემათა გადმოკეთებული ვერსიები (ყაუხჩიშვილი, 1950: 91; ინგოროყვა, 1938: 56-58).

ბუნებრივია, შუა საუკუნეებში ყველაზე ღრმად ანტიკურ სამყაროს თვით ბიზანტიელი მოღვაწეები იცნობდნენ და, როგორც კლასიკური ცივილიზაციის უშუალო მემკვიდრეები, იყენებდნენ არა მარტო ელინური ლიტერატურის გამოსახვის ფორმებს, არამედ მოიხსენიებდნენ ძველ ბერძენ და რომაელ ავტორებს, მიმოიხილავდნენ მათ თხზულებებს, იმოწმებდნენ თხზულებათა სათაურებს, ცალკეულ ციტატებს, ხანდახან მოკლე შინაარსსაც გადმოსცემდნენ (ურუშაძე, 1980: 33).

მსჯელობა. თეოლოგიურ საკითხებზე მსჯელობისას, აზრის თვალსაჩინოებისათვის, ქრისტიანი მამები ზოგჯერ ანტიკური ხანის ავტორებსა და მათ ნაწარმოებებს მოუხმობდნენ სრულიად ახალი, რადიკალურად განსხვავებული შინაარსის გამოსახატავად.

ცხადია, ყოველივე ზემოთქმული შესაბამისად აისახა ბიზანტიურ თხზულებათა ძველ ქართულ თარგმანებშიც.

ჩვენამდე მოაღწია ქართულად თარგმნილი იმ ბიზანტიურმა ძეგლებმა, რომლებშიც გვხვდება ციტატები ჰომეროსის პოემებიდან, კერძოდ, „ილიადიდან“. ეს თარგმანები საშუალებას იძლევა, განვსაზღვროთ, როგორი ფორმით შეიძლება ბოდა თარგმნილიყო ჰომეროსი ქართულად.

პირველი ძეგლი, რომელშიც პავლე ინგოროყვას მიერ მიკვლეულ იქნა ჰომეროსის „ილიადის“ II სიმღერის 204-ე კარედი და 205-ის ნაწილი (ὄϊκ ἀγαθὸν πολυκυραίνῃ' εἶς κίρραος ἕστω (B,204), εἶς βασιλεύς... (B,205), იყო ევსევი კესარიელის „პროკოპის მარტილობა“. იგი თარგმნილია VII საუკუნეში. ავტორის მიერ ნაწარმოებში შეტანილ „ილიადის“ მოცემულ ადგილს ანონიმი მთარგმნელი ერთ ოცმარცვლიან ტაეპში აერთიანებს (ინგოროყვა, 1938: 52).

არა კეთილ არს მრავალუფლებად, ერთ უფალ იყავნ და ერთ მეუფვ.

მეორე ნაწყვეტი „ილიადიდან“ დამოწმებულია არეოპაგიტულ კორპუსში. კერძოდ, ფსევდო – დიონისე არეოპაგელის ტრაქტატზე – „საიდუმლოდ ღმრთის-მეტყუელებისათვის“ მაქსიმე აღმსარებლის მიერ დართულ ცნობილ კომენტარში დამოწმებულია XVII სიმღერის მე-5 კარედი:

πρωτόκοις κισυρή, οὐ πρὶν εἰδῆναι τόκοιο· (P, 5)

ფსევდო – დიონისე არეოპაგელის თხზულებებთან ერთად ეფრემ მცირემ თარგმნა მისი განმარტებებიც და, მათ შორის მაქსიმე აღმსარებლისაც. „ილიადის“ აღნიშნული კარედი მან გადმოიღო თექვსმეტმარცვლიანი დაბალი შაირით:

„ბარბით მცემელობს პირმშო-შობ ვერ მეცნიერი შობისა“.

აღნიშნული სტრიქონი მიაკვლია+ ს. ყაუხჩიშვილმა და როგორც იგი აღნიშნავს, ქართული თარგმანი არაზუსტია (ყაუხჩიშვილი, 1946: 71).

პ. ინგოროყვამ დაადგინა, რომ „ილიადის“ VI სიმღერის 506-ე კარედია ჩართული ფსევდო-ნონეს მითოლოგიურ კომენტარებში, ე. წ. „ეელინთა ზღაპრობანში“¹, კერძოდ, გრიგოლ

¹ მოგვიანებით ფსევდონონეს მითოლოგიურ კომენტართა ქართული თარგმანების ტექსტები გამოსაცემად მოამზადეს ალ. გამყრელიძემ და თ. ოთხმეზურმა, გამოკვლევა, ლექსიკონი და საძიებლები დაურთო თ. ოთხმეზურმა, თბ., 1989 წ.

ნაზიანზელის XVIII სიტყვის („ეპიტაფიად დიდისა ბასილი-სათუს“) კომენტარში – „ზღაპრობანი დიდისა ბასილისა ეპიტაფიასა შინა შემოდებულნი“, მე-17 თხრობაში (ინგოროყვა, 1938: 52):

ὡς δ' ὅτε τις στατὸς ἵππος, ἀκοστήσας ἐπὶ φάντη·

(Z, 506)

ძველი თარგმნა ევრემ მცირემ და, მასთან ერთად, ეს კარედიც, ოცმარცვლიანი ფისტიკაურით, თუმცა, როგორც ს. ყაუხჩიშვილი აღნიშნავს, ἀκοστήσας (ქერნაჭამი) და ἀκούστος (სასმენელი) სიტყვების აღრევის გამო თარგმანი არასწორია:

ამის ვისიმე დგომა ცხენისა სასმენელ იქნა ბაგათა ზედა.

იმავე ფსევდონონეს მითოლოგიურ კომენტარებში, კერძოდ, გრიგოლ ნაზიანზელის IV სიტყვის კომენტარში – „ივლიანეს პირველისა განქიქებისა ზღაპრობანი“, 21-ე თხრობაში, როგორც პროფ. აკ. ურუშაძემ მიაკვლია, „ილიადის“ XVI სიმღერის 234-ე კარედის ნაწილი და 235-ე კარედია შესული (ურუშაძე, 1980: 43-44):

.... ἀμφὶ δὲ Σελλοῖ (234)

σοὶ ναίουσ' ὑποφῆται ἀπιπτόποδες χαμαῖσιναι. (II, 235)

იგი ევრემმა ერთ ოცმარცვლიან ტაეპად თარგმნა:

„მრჩობლ ხარით სეღლოდ, მსახურ ტადრისა, უბანელ ფერჯით და მწოლ სიკმელით“.

ამრიგად, ძველ ქართულ თარგმანებში სამი მეცნიერის – პ. ინგოროყვას, ს. ყაუხჩიშვილისა და აკ. ურუშაძის მიერ მიკვლეულია ჰომეროსის ოთხიოდე ჰექსამეტრული კარედის თარგმნის შემთხვევა ოთხ ბერძნული ენიდან ნათარგმნ თხზულებაში. სამი თარგმანი შესრულებულია ევრემ მცირის მიერ, ერთი კი ანონიმისაა. უნდა აღინიშნოს, რომ ფსევდონონეს გრიგოლ ნაზიანზელის IV სიტყვის კომენტარის 34-ე მუხლში ჰექსამეტრით გამართული კიდევ ორი კარედია („მ კაც არკადიელნო, ბადკელოვანნო, ნუ ბადებითა იპყართ რაიმექა?“; „რანი ვიპყრენით, იგი განუყვლთნეს, ხოლო ვლთოღვილნი ესერა გუყვანან“). მათ ავტორი ჰომეროსს უკავშირებს, მაგრამ ეს კარედები წარმოადგენს XVI ეპიგრამას ჰომეროსისადმი მიწერილი იმ ეპიგრამების ჯგუფიდან, რომლებიც გვიანდელ ხანაში ჩანან შეთხზულნი (იხ. ურუშაძე, 1980: 46).

ძველი ქართული მწერლობის ძეგლებში ჰომეროსის კარედების ასე მოკრძალებულად წარმოდგენის ფონზე უდავოდ მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ ძველ საქართველოში უცნობ

მოღვაწეთა მიერ ორგზის ნათარგმნ იოანე დამასკელის ღმრთისმშობლის მიძინების მეორე ჰომილიაში (იხ. ანონიმის თარგმანი იერ. 2 და იერ. 148, ევრემ მცირის თარგმანი H-1347, იერ. 38) გეხვდება „ღირსებით წარმომთხრობელი“ პოეტის კიდევ ორი ჰექსამეტრული კარედი „ილიადიდან“:

ძველი ქართული ხელნაწერების ტექსტოლოგიური კვლევა.

აღსანიშნავია, რომ ღმრთისმშობლის დოგმატზე საუბრისას წმინდა მარიამის ღირსების ნათლად წარმოსახენად თეოლოგიის ავტორიტეტული მოძღვარი იხმობს ადგილებს არა მარტო ბიბლიურ-ქრისტიანული, არამედ ანტიკური თხზულებებიდანაც. კერძოდ, საუბრობს ღმრთისმშობლის მიძინების დღესასწაულზე და აღნიშნავს (მიძინების II ჰომილია):

I რედაქცია (Jer 2, 14v; Jer 148, 265r-265v; იერუსალიმურ ხელნაწერთა აღწერილობა, 1924)

და ამისთვის მოვედით აწ და ჩუენცა ვდღესასწაულობდეთ დღესასწაულსა ამას, რომელსა შინა დედაა ღმრთისაჲ მიიცივალეების სასუფეველსა ცათასა. არა ძნობითა და სახიობითა და სტყრითა და ებნითა და სიმღერითა, ვითარ იგი ჰყოფენ წარმართნი და საიდუმლონი მათნი, რამეთუ პატივისცემენ ესე ვითარითა ამით დედასა ღმერთთა მათთასა, მცბიერთა და მტყუართასა და მრავალთა ნაშობთასა, ვითარცა-იგი შექმნიან უგუნურთა მათ უგულისხმოდ, რამეთუ არაოდეს მშობელ არიან იგინი. არამედ ეშმაკნი უცნებით ეწუენნიან. და ცთომად იგი უგუნურებამან მათმან შეიწყნარის. და ვითარმე ეგების შობად უჭორცოდაჲ მის შეკრებით? ანუ ვითარმე შეკრბენ უსახურნი იგი და უსისხლონი? და ვითარმე იპოვნენ არსად სულიერად არა ყოფილნი იგი? და ამას ყოველნი მეცნიერ ხართ, ვითარმედ ნათესავი ეშმაკთაჲ უხორცო არს და რომელთა თუაღნი გონებათა მათთანი დაბრმეს, მათ ეოცების და დაამტკიცებს ამას სიტყუად იგი **ომიროს** განთქუმულისაჲ, რაჟამს უთხრობს ქცევასა ღმერთთა თვისთასა, ვითარმედ:

„არა ჭამენ იგინი იფქლსა, არცა სუმენ ღვნოსა, და ამისთვის არა აქუს მათ სისხლი და უკუდავ არიან“.

კეთილად სამე თქუა, ვითარმედ უკუდავ სახელ-ედების, რამეთუ სიკუდილითა ცოდვისაჲთა წინავე მომკუდარ არიან. ანუ ვითარმე მოკუდეს, რომელი არა ცხოველ იყოს? მ მათა, რამეთუ იტყვან, რომელი-იგი არა არს უგულისხმოდ.

II რედაქცია (H-1347, 394r-394v; Jer. 38, 406r)

მოვედით უკუ და ჩვენცა დღეს დღესასწაული განსლვი-
სად უდღესასწაულოთ დედასა ღმრთისასა, არა ავლთა რათმე
და კორუვანტთა შორის შემოყვანებითა დედასა სახელ-
ტყუვართა მათ ღმერთთადასა, ვითარ იგი იტყვან, საკრველ
გპყოფდეთ კართომათა, რომელსა შევიღმრავლად ზღა-
პართმოქმედებენ უგუნურნი, ხოლო ჭეშმარიტი სიტყუად უშ-
ვილოდ წარმოადგენს მას, რამეთუ ეშმაკ არიან შევიღსაგონე-
ბელნი იგი მისნი და აჩრდილებრ სიზმარ და ოცნება, რომელ-
ნი რად იგი თვთ არა არიან ჯეროვნად, ეგრეთ ყოფასა იხემე-
ბენ და შეცთომილთა მათ უგუნურებასა თანაშესაწვენელ
თვსსა ჰყოფენ, რამეთუ შობს ვითამეა თანაყოფითა უკორცო-
თადათა და ვითარ სახედ შეეყოფვის მათ? და ვითარ ღმერთ
არს და არაარსობისაგან არსად მოვალს შობითა? რამეთუ
ვითარმედ უკორცო არს ნათესავი ეშმაკთაჲ. ესე ყოვლით
ეგრძო ცხად არს და თვთ მათდაცა, რომელთანი დაბრძობილ
არიან საცნაურნი იგი თუალნი, რამეთუ იტყვს სადამე სიტყუ-
ათა შინა თვსთა **ომიროს**, ღირსებით წარმოთხრობელი ღმერ-
თთა მათ თვსთა წესიერებისად, ვითარმედ:

**„არა მოქენე არიან იფქლსა, არცა მსუშემელ ცეცხლსა
ღვნოსა, ვინადთ უსისხლო არიან და უკუდავ სახელ-იდებიან“.**

ხოლო ძალი სიტყუათად ამათ ესე არს, რომელ იტყვს, ვი-
თარმედ: არა ჭამენ საზრდელსა, არცა სუშენ ღვნოსა გან-
მაკურვებელსა, ამისთვისცა უსისხლო არიან, რამეთუ სისხლი
არა უთქს და უკუდავად სახელ-იდებიან. ხოლო არა ეგრეთ
არიან, ვითარ იგი სახელ-იდებიან, რამეთუ დაღაცათუ არა ას-
ხენ კორცნი მოკუდავნი, არამედ მომეუდარ არიან საცნაურითა
მით სიკუდილითა სიბოროტეთა თვსთადათა.

ჰომილიის დამოწმებულ ფრაგმენტში იოანე დამასკელი
დედა ღმრთისას დღესასწაულს უპირისპირებს წარმართულ
ღმერთთა დედის კულტმსახურებას² (ვული, 1961: 162). მქადაგე-
ბელი შენიშნავს, რომ ღმრთისმშობლის მიცვალების დღე არ
აღინიშნება „ძნობითა და სახიობითა და სტჯრითა და ებნითა
და სიმღერითა“, ე. ი. ისეთი ზარ-ზეიმით, როგორითაც წარ-
მართული მისტერიები პატივს სცემდნენ კიბელეს. წარმართებს
უწოდებს უგუნურებს, გონების თვალით ბრმებს, რომელთაც

² შენიშვნა. „ღმერთთა დედის“ ქვეშ იოანე დამასკელის ჰომილიების ცნობილი მკვლევარი პ. ვული გულისხმობს მცირეაზიულ ღვთაებას კი-
ბელეს.

ღვთაებრივი ბუნების შეცნობისა და ღმერთის ადამიანებთან დამოკიდებულების გარკვევის უნარი არ შესწევთ. ინკარნაციის რეალურობა და წმინდა ქალწულის ღვთაებრივი დედობა რომ დაამტკიცოს, ის ხაზს უსვამს, რომ მითოლოგიური ღმერთები არიან „უხორცონი“, „უსახურნი“ და „უსისხლონი“.

ავტორი იქამდე მიდის, რომ თავისი მოსაზრების განსამტკიცებლად ჰომეროსის სტრიქონებს იყენებს და მათი საშუალებით ებრძვის წარმართ ღვთაებებს. როცა ჰომეროსი ქმნიდა ამ სტრიქონებს: *არა მოქნე არიან იფქლსა, არცა მსუშელ ცეცხლსა ღუნოსა, ვინათ უსისხლო არიან და უკუდავ სახელიდებიან (ἀναιμόνες εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται)* – თავისი ღმერთების უკუდავ ბუნებას გულისხმობდა და მიაჩნდა, რომ მათ ძარღვებში არა ადამიანური სისხლი, არამედ ღვთაებრივი სითხე – *სχάρι*-ი ჩქეფდა. დამასკელი ჰომეროსის ციტატას სრულიად განსხვავებულ ინტერპრეტაციას აძლევს და მისი საშუალებით საწინააღმდეგო აზრს ამტკიცებს. ჰომილიის მიხედვით ჰომეროსის *καλέονται* ნიშნავს, რომ

ისინი მხოლოდ იწოდებიან უკუდავებად, სინამდვილეში კი უკუდავნი არ არიან, „რამეთუ სიკუდილითა ცოდვისადათა წინავე მომკუდარ არიან. ანუ ვითარმე მოკუდეს, რომელი არა ცხოველ იყოს?“

იოანე დამასკელის მიერ ციტირებული ჰომეროსის სტრიქონები ამოღებულია „ილიადის“ V სიმღერის იმ ადგილიდან, სადაც დიომედე დაჭრის ენეასის დასახმარებლად მისულ აფროდიტეს და ქალღმერთის ხელიდან გადმოიღვრება უხრწნელი სისხლი – იქორი.

ჩვენთვის საინტერესო ფრაგმენტი წარმოადგენს აღნიშნული სიმღერის 341-ე და 342-ე კარედებს. იოანე დამასკელის ჰომილიების იმ ბერძნულ ტექსტებში, რომლებსაც ეყრდნობა კრიტიკული გამოცემა (ექვს ხელნაწერში), ეს სტრიქონები ასე იკითხება:

Ὅν πυρὸν ἔσθουσιν, οὐ πίνουσιν αἴθιοπα οἶνον·
τοῦνεκ' ἀναιμόνες εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

უნდა აღინიშნოს, რომ 341-ე კარედში მეტრული საზომი დარღვეულია, რადგან ქადაგებაში ზეპირად მოტანილმა ნაწყვეტმა ოდნავ სახე იცვალა პირვანდელ ტექსტთან შედარებით, სინონიმური სიტყვების შენაცვლების შედეგად. ჰომეროსის თანამედროვე კრიტიკულ გამოცემებს ემთხვევა იოანე დამასკელის კრიტიკული გამოცემის ვარიანტთაგან ერთ-ერთ

ხელნაწერში (Paris gr. 1470 (anc. colb. 340) IXes.) დაცული ტექსტი:

ὁ γὰρ σίτων ἕδουσ', ὁ πίνουσ' ἀἴθια οἶνον·
τοῦνεκ' ἀναίμωνες εἰσι καὶ ἀθάνατοι καλέονται.

(E, 341-342)

ჩვენ მიერ მიკვლეული ტექსტი, ჰომეროსის ცნობილი ძველი ქართული თარგმანებისაგან განსხვავებით, ზუსტია. პირველი რედაქციის თარგმანი საკმაოდ თავისუფალია:

*არა ჭამენ ივინი იფქლსა, არცა სუმენ ღვნოსა,
და ამისთვის არა აქუს მათ სისხლი და უკუდავ არიან.*

საერთოდ არ არის ნათარგმნი სიტყვა ἀἴθια („ცეცხლოვანი“). ზმნა καλέονται გადმოტანილია „არიან“ ზმნით, რის გამოც იკარგება ამ სიტყვის ის დატვირთვა, რაც მას იოანე დამასკელმა მიანიჭა.

მეორე რედაქციის თარგმანი, რომელიც ევრემ მცირის შესრულებული უნდა იყოს (სალაღაია, 2009: 182-186), სრულია და გაცილებით მაღალმხატვრული:

*არა მოქენე არიან იფქლსა, არცა მსუმელ
ცეცხლსა ღვნოსა,*

ვინაღო უსისხლო არიან და უკუდავ სახელ-იდებიან.

მთარგმნელს ზმნის პირიანი ფორმები (ἐσθίουσιν, πίνουσιν) მიმდებობით გადმოაქვს (მოქენე, მსუმელ), მაშინ, როდესაც ძველი მთარგმნელები, ელინოფილებისაგან განსხვავებით, მშობლიური ენის ბუნებიდან გამომდინარე, მიმდებობს ზმნის პირიანი ფორმებით ცვლიან, ამ ფრაგმენტში, პირიქით, მიმდებობური ფორმები ენაცვლება პირიანს.

კარედები ქართულად გადმოცემულია თხუთმეტ-თექვსმეტ-მარცვლიანი (I რედაქცია) და თვრამეტ-ჩვიდმეტმარცვლიანი ტაეპებით (II რედაქცია). ასე რომ, არცერთ თარგმანში მარცვალთა რაოდენობა დაცული არ არის. თარგმანები შესრულებულია მეტ-ნაკლები ისოსილაბიზმის (თანაბარმარცვლიანობის) პრინციპით, რაც ქმნის რიტმს.

გრძელი სტრიქონები ცეზურით გაყოფილია მარცვალთა მიხედვით არათანაბარ ნახევარსტრიქონებად, კერძოდ, I რედაქცია, I ტაეპი: 9/6, II ტაეპი: 10/6; II რედაქცია, I ტაეპი: 10/8, II ტაეპი: 8/9.

II რედაქციის თარგმანში შეინიშნება ჰომოლოგლევეტები, ანუ ნახევარსტრიქონთა კიდურმსგავსებანი: *იფქლსა // ღვნოსა; არიან // -იდებიან.*

დასკვნა. ამგვარად, ჰომეროსის ორგზის თარგმნილი ერთი ორკარედიანი ციტატა ქართულ ენაზე გადმოიცა ოთხი სხვადასხვაპარცვლიანი რიტმული ტაეპით, რაც დაქტილური ჰექსამეტრის შაირითა და ფისტიკაურით გადმოცემისაგან განსხვავებული შემთხვევებია. ქართულ ლიტერატურაში დაქტილური ჰექსამეტრის საღექსთწყობო ბუნება პირველად ეფრემ მცირემ შეაფასა თავის კომენტარში. მისი აღნიშვნით, არეოპაგიტულ კორპუსზე დართული ბიზანტიური პერიოდის ჰექსამეტრული ეპიგრამა ჩვიდმეტმარცვლიანია (ე. ი. სუფთა დაქტილური ტერფითაა შექმნილი). ცხადია, ბერძნულ ორიგინალში ადგილი აქვს გვიანდელ ჰექსამეტრს, რომელსაც უკვე აღარ გააჩნია მარცვალთა სიგრძე-სიმოკლის გაგება. სხვა შემთხვევებში დასაშვები იყო სტრიქონებში მარცვალთა მეტნაკლები რაოდენობა (იხ. ქ. ბეზარაშვილი, 1995: 331-332).

ამრიგად, „ილიადის“ V სიმღერის 341-ე და 342-ე კარედების ქართველი მთარგმნელები ცდილობენ, მიბაძონ ბერძნული ჰექსამეტრის საღექსთწყობო ნორმებს. მათთვის უფრო მახლობელი და ნაცნობია სწორედ გვიანდელი ჰექსამეტრის ბუნება, რომელიც შეეძლოთ განესაზღვრათ მარცვალთა რაოდენობით და არა კვანტიტატით. ამდენად, არ არის გასაკვირი მათ მიერ 15-16-17-18 მარცვლიანი ტაეპების შექმნა, რაც მეტ-ნაკლებად უახლოვდება ბიზანტიური ეპოქის გვიანდელი ჰექსამეტრის საღექსთწყობო ბუნებას.

მადლიერება. მადლობას ვუხდი ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორს ქეთევან ბეზარაშვილს ბერძნულ-ქართული ლექსთწყობის შესახებ საინტერესო ცნობების მოწოდებისათვის. ასევე არ შემიძლია მადლიერების გრძნობით არ მოვიხსენიო ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, აწ გარდაცვლილი ქალბატონი ნინო ქაჯაია, რომელმაც მიიჩნია იოანე დამასკელის ღმრთისმშობლის ქადაგებებზე მუშაობა, რამაც საშუალება მომცა მიმეგნო ჰომეროსის კარედების ძველი ქართული თარგმანები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ბეზარაშვილი, 1995 – ბეზარაშვილი ქ., ეფრემ მცირე, ელინოფილები და ბერძნულ-ქართული ლექსთწყობის საკითხები (გრიგოლ ნაზიანზელის, ეფრემ ასურის თხზულებათა, არეოპაგი-

ტული კორპუსის და სხვა ნათარგმნი ძეგლების მიხედვით), „ვილოლოგიური ძიებანი“, II, თბ., 1995.

ინგოროყვა, 1938 – ინგოროყვა პ., რუსთაველის ეპოქის სალიტერატურო მემკვიდრეობა, რუსთაველის კრებული, თბ., 1938.

სალაღია, 2009 – სალაღია ქ., ანონიმი მთარგმნელი თუ ევრემ მცირე, აკადემიკოს სერგი ჯიქიას დაბადების 110 წლისთავისადმი მიძღვნილ რესპუბლიკურ სამეცნიერო კონფერენციაზე წაკითხული მოხსენებები, თბილისი, 2009.

ურუშაძე, 1980 – ურუშაძე აკ., ბერძნულ-რომაული და ქართული მეტრიკის საკითხები, თბ., 1980.

ყაუხიშვილი, 1946 – ყაუხიშვილი ს., ევრემ მცირე და ბერძნულ-ბიზანტიური ლექსთწყობის საკითხები, თსუ შრომები, XXVII – B, თბ., 1946.

ყაუხიშვილი, 1950 – ყაუხიშვილი ს., ბერძნული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, თბ., 1950, 91.

vuli, 1961 – S. Jean Damascène, Homélie sur la Nativité et la Dormition, texte grec. Introduction, traduction et notes par P. Voulet, Paris, 1961.

ხელნაწერები:

აღწერილობა, 1948 – ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების კოლექცია (H) კოლექციისა, ტ. III, ქრ. შარაშიძის რედაქციით, თბ., 1948;

აღწერილობა, 1924 – იერუსალიმურ ხელნაწერთა აღწერილობა, 1924 – Catalogue des Manuscrits Géorgiens, de la Bibliothèque Patriarcale Grecque a Jérusalem, par Robert P. Blake, Paris, 1924.